Kiss Károly:

Kételyeim a demokráciával szemben

Időnként elgondolkozom: mi értelme van annak, hogy egy ország sorsa fölött olyanok döntsenek, akik alapvető összefüggésekkel, tényekkel nincsenek tisztában, véleményük kialakításában a szimpátia és a hangulati elemek játsszák a fő szerepet. A Tiszára szavazó 3,4 millió ember közül vajon hányan tudják, hogy mit jelent a keresleti és kínálati gazdaságpolitika elemeinek a mesteri vegyítése? Vagy – hogy könnyebbet kérdezzek – hogyan szolgálta az adórendszer a munka-alapú társadalmat? Ez persze a megbukott Fidesz-kormány szavazóira is áll. És vannak olyan kérdések is, amelyekben nem a szakértelem, hanem az értékválasztás a döntő. Pl. értékelik-e eléggé a szavazók az 1 millió munkahely megteremtését, hogy megszűnt a munkanélküliség? Vagy hogy Magyarország a patrióta gazdaság- és társadalompolitika mintaképévé vált szerte a világon? És mit jelent a Fidesz-kormányok elmúlt 16 éve nemzeti létünk, tudatunk, fennmaradásunk szempontjából?

És ezzel párhuzamosan ott van a kínai példa. A ’80-as, ’90-es években a fejlett nyugati országok még tudatosan engedték át az anyag- és munkaerőigényes feldolgozóiparban a vezető szerepet a feltörekvő országoknak, hogy a legfejlettebb technológiákra, az informatikára és a szolgáltatásokra koncentráljanak. De ma már ennél többről van szó. Amerikában az elektromos autók piacán a kínai gyártmányok kelendőbbek a hazaiaknál. Informatikában, a mesterséges intelligencia fejlesztésében Kína utólérte Amerikát. Sok kutatási területen már Kína vezet. A brain-drain már nem Amerikába irányul; a kínai egyetemek és laboratóriumok jobban vonzzák a külföldi kutatókat és tudósokat.

És mi áll ennek hátterében? A kínai egypártrendszer, az irányított demokrácia, egy autokratikus politikai berendezkedés. Kínában van magánszektor, de ha a bölcsek tanácsa (a Központ Bizottság) úgy gondolja, hogy egy adott vállalat nem olyan irányba megy, nem olyan célokat követ, mely az ország érdekeinek, a kínai társadalom egészének megfelel, akkor közvetlen beavatkozással, rövid úton megtiltják a szóbanforgó tevékenységet, fejlesztési irányt. Mindez a nyugati demokráciákban óriási társadalmi-gazdasági veszteségekkel jár: a rossz irányt a piac korrigálja, a helyes, társadalmilag hasznos irány a kitérők (veszteségek) eredőjeként valósul meg.

Mindezek miatt egy jó ideje már e „felvilágosult abszolutizmus”, a kínai autokratikus rendszer híve vagyok (legalább is afelé kacsintgatok). Gyakran eszembe jut Churchill válasza, amikor megkérdezték: Sir Winston, mi a véleménye a demokráciáról? Mire ő: „Hogy mit gondolok? – Menjen ki az utcára, és találomra álljon le beszélgetni a közügyekről egy járókelővel… Na ez a véleményem!”

A két világmodell hátterében eltérő történelmi előzmények, eltérő fejlődési utak állnak. A nyugati hagyományban az individualizmusnak meghatározó súlya van, melyet az i.e. V. században az athéni demokrácia alapozott meg, és a keresztény hit, hogy Isten megtestesült Jézusban azt tovább erősítette. A keleti gondolkodásban azonban a kollektivizmus a jellemző: a társadalmi harmónia és a kölcsönös függőség előtérbe állítása. Kína szellemi hátterét a

konfuciánizmus (kötelesség, erkölcs, tisztelet), a taoizmus (a természetes egyensúly) és a helyi ideológiákkal összeforrt buddhizmus kínai változata adja.

„Az ember személyisége a buddhizmusban átmeneti jelenség, illúzió, a buddhisták célja az, hogy e nem állandó entitás vágyait, érzelmeit kioltva – és ezáltal megszabadulva a szenvedéstől – eljussanak a nirvánába, a tökéletes szellemi szabadság állapotába, amely azonban nem azonos a megsemmisüléssel. Ezekkel szemben a keresztény ember egyedi jelenség, példaképe Krisztus, Isten emberi megtestesülése. Egyénisége, lelke örökkévaló, a túlvilági létben folytatódik."[1]

Summázva azt is mondhatjuk, hogy a kínai rendszer az össztársadalmi érdekeket optimalizálja, míg a nyugati demokráciák működésében az egyéni érdekek követése a meghatározó. (Hogy Mandeville-re, a méhekről szóló háromszáz éves meséjére utaljak: az egyéni érdekeket követő szorgos kis méhecskék tevékenységének eredményeként jön létre a közjó.)

Fenntartásaimat félretéve Csikvári András barátomnak adok igazat, aki a demokráciát mint működési formát fenntartás nélkül elfogadja és számunkra nem ismer el más lehetőséget. És bármennyire is visszatetsző, ami az április választások óta a magyar Parlamentben történik („a dolgozó nép okos gyülekezetet"?), el kell ismerni: amikor a társadalom nagyobb részében ennyi kétség halmozódik fel az eddigi kormányzás módszereit és eredményeit illetően, ezekre a nyilvános vitákra és veszekedésekre szükség van, mert a terápiás kibeszélés és gyógyulás funkcióját töltik be. Viszont konzervatív gondolkodású lévén, azzal már nem értek egyet, hogy a demokráciánál még az egyén szabadsága is fontosabb.[2] Hogy az az optimális politikai rendszer, amely a legjobban szolgálja az egyéni érdekek érvényesülését. Én fontosabbnak tartom a közösségi érdekeket, a nemzet ügyét.

Köln, 2026 október

[1] https://utodaink-jovoje.hu/mi-konyv/bevezeto.pdf (Kiss Károly szerk.: Individuaizáció, személyiség, mesterséges intelligencia)

[22] „Szabadság, szerelem, e kettő kell nekem!" – itt óhatatlanul Petőfi szavai jutnak az ember eszébe. De ő nem az egyén, hanem a haza szabadságáról szavalt.